

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van de calvarie met de aanpalende graftombes in Wemmel

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het ministerieel besluit van 21 januari 2019 tot voorlopige bescherming als monument van de calvarie met de aanpalende graftombes in Wemmel;

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 22 februari 2019 tot en met 23 maart 2019 en waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de calvarie met de aanpalende graftombes in Wemmel aantoont;

Overwegende dat de calvarie met de aanpalende graftombes als monument historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De calvarie is een uitzonderlijk late getuige van een traditie die teruggaat tot de middeleeuwen toen calvaries op kerkhoven geplaatst werden ter herinnering aan de anonieme overledenen. Het kruis is één van de oudste afbeeldingen binnen het christendom en fungeert hier als een symbool van de overwinning op de dood.

Uitzonderlijk is dat de calvarie in 1929 werd geschonken door de inwoners van Wemmel waardoor hij getuigt van de lang doorlopende populaire gewoonte om een kruis op te richten als symbool of herkenning van een begraafplaats. De schenking wordt vermeld op de voet van het kruis wat eveneens uitzonderlijk is.

De positionering van familiegraven als onderdeel van de onderbouw is een late herinnering aan de gewoonte van de burgerij om zich nabij het altaar in de kerk te laten begraven. Eens het kerkgraf verboden werd, lieten de geestelijkheid en de lokale elite zich graag in de nabijheid van de calvarie begraven, de meest prestigieuze plek van de begraafplaats;

Overwegende dat de calvarie met de aanpalende graftombes als monument ruimtelijk-structurerende waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De calvarie opgesteld in de centrale as van de begraafplaats, zichtbaar van bij het betreden van de begraafplaats, en op een kruising van paden is een representatief voorbeeld van de sterke ruimtelijk-structurerende waarde van een calvarie. De calvarie vormt hier een opvallend centraal gelegen oriëntatiepunt op de begraafplaats;

Overwegende dat de calvarie met de aanpalende graftombes als monument volkskundige waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De calvarie van Wemmel is door de plaatsing van familiegraven omheen het kruis, een uitzonderlijke getuige van de eeuwenoude traditie om de maatschappelijke elite op de meest prominente plaats te begraven. Die plaats was tot het einde van de 18de eeuw in de kerk en later omheen of nabij het calvariekruis op een begraafplaats;

Overwegende dat de calvarie met de aanpalende graftombes als monument artistieke waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De metalen, kwalitatief en esthetisch fraai uitgevoerde calvarie met tot het totaalconcept behorende omgevende familiegraven die als tombes werden uitgewerkt, is uitzonderlijk in Vlaanderen en vormen samen een bijzonder ensemble. Het calvariekruis van Wemmel getuigt van het bijzonder lang doorleven van de neogotische stijl voor religieuze thema's terwijl de vernieuwingen van het interbellum zichtbaar zijn in het concept van de sokkel met de door zuilen gescheiden heiligenfiguren en in de sobere uitvoering van onderbouw met de familietombes met vooral aandacht voor kwalitatieve materialen met uitgesproken kleuren en eenvoudige lijnvoering. Mogelijk inspireerde de ontwerper zich op middeleeuwse voorbeelden zoals de Mozesput in Dijon,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen definitief beschermd als monument:

calvarie met de aanpalende graftombes in Wemmel, G. Van Campenhoutstraat zonder nummer in Wemmel, bekend ten kadaster: Wemmel, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummer 489D (deel).

De definitief beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° historische waarde;
- 2° ruimtelijk-structurende waarde;
- 3° volkskundige waarde;
- 4° artistieke waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

De calvarie bestaat uit een natuurstenen onderbouw met familiegraven waarboven zich de metalen calvarie opricht, bestaande uit een sokkel, een voet en een kruis. Vermoedelijk bevinden er zich onder de constructie grafkelders.

De twaalfhoekige natuurstenen onderbouw met familietombes bestaat uit hardstenen plantenbakken, een hellend zerk in twee delen, alternerend opgetrokken in grijze en roze graniet en een kroonlijst in hardsteen. De kroonlijst doet dienst als sokkel voor het metalen kruis. De bloembakken worden van elkaar gescheiden door hardstenen schotten met een ogievorm en hardstenen hoekstenen. De grafzerken dragen de namen van de overledenen in koperen letters. Op de kroonlijst werden mogelijk op een latere datum de namen van de apostelen aangebracht.

De metalen calvarie werd afgewerkt in een koperlegering (groene patina) en bestaat uit een sokkel met de afbeelding van de twaalf apostelen, waarboven zich het neogotische kruis verheft.

De twaalf apostelen, herkenbaar aan hun traditionele attributen zijn gehamerd uit metalen platen en vertonen een laat-neogotische vormtaal. Ze zijn van elkaar gescheiden door metalen vrijstaande zultjes op zeshoekige basementen en met composietkapitelen die een kroonlijst met eierlijst dragen. Een hellend metalen dak dekt de sokkel af.

Het kruis heeft een zeskantige voet die enkel aan de voor- en zijkanten gedecoreerd is. Aan de voorzijde zit een verdiepte tekstplaat met het opschrift 'Gift/ van de/ inwoners/ 1929'. De voet heeft onder- en bovenaan een samengestelde lijst met bovenaan een opvallend meanderend motief. Aan de bovenzijde waren beide hoeken aan de voorzijde afgewerkt met hangende acanthusbladeren, één bleef bewaard. Aan de onderzijde, vermoedelijk enkel aan de voorzijde, werd centraal een staand acanthusblad aangebracht.

Het kruis heeft verdiepte vlakken die ter hoogte van de armen en de top uitlopen in vierlobben en Franse lilies. In de vierlobben zijn de symbolen van drie evangelisten en een banderol met hun namen afgebeeld: de adelaar met 'St Johannes', de gevleugelde stier met 'St Lucas' en in de top een engel met 'St Matheus'.

Op het kruis werd een gedetailleerd afgewerkte driedimensionale Christusfiguur bevestigd. Het gaat om een traditioneel vormgegeven figuur met een lendendoek, gespreide armen, het hoofd met doornenkroon licht naar links gebogen en beide voeten op een sokkeltje. Achter de Christusfiguur, op de kruising van de armen zit een aureool met omlopende lijst en een ingeschreven vierlob. Boven de figuur een banderol met het opschrift INRI. In de oksels van het kruis bleven bovenaan links en rechts stralenkransen bewaard.

Het kruis is achteraan volledig vlak en niet gedecoreerd.

Art.3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° de bescherming heeft tot doel de beschreven erfgoedwaarden en erfgoedkenmerken van de calvarie voor de toekomst te bevestigen en te bewaren;
- 2° ten einde de familietombes, de sokkel en het kruis goed te bewaren is onder meer het herstellen van de stabiliteit, inclusief de mogelijke ondergrondse kelders, het dichten van de voegen en het opnieuw aanbrengen van verdwenen onderdelen, voornamelijk ter bescherming van de fragiele hoeken, belangrijk;
- 3° het bijzetten van menselijke resten in de familiegraven behoort tot de mogelijkheden;
- 4° nieuwe namen kunnen toegevoegd worden aan de granieten platen op dezelfde manier als de oude namen: door middel van losse metalen letters;
- 5° indien de oude granieten zerken vervangen worden, dan worden de oude namen minstens geregistreerd en toegevoegd aan het beheersdossier of opnieuw aangebracht op dezelfde wijze als bestaande: door middel van losse metalen letters. De zerken zullen dan vervangen worden door gelijkaardige zerken als bestaande naar kleur en steensoort. Het alternerend gebruik van roze en grijze graniet zal daarbij gerespecteerd worden.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van [de beschermde archeologische site/het beschermde monument/het beschermde cultuurhistorisch landschap/het beschermde dorpsgezicht/het beschermde stadsgezicht] zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, bliksemingslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve boven- en ondergrondse elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;

- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenafwerking van de constructies:
- a) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de dakbedekking en gootconstructies;
  - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
  - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
  - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
  - e) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden met uitzondering van een aankondiging waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed vrij is voor concessie, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 5° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
- a) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
  - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, voor de uitvoering van regulier onderhoud noch voor nieuwe bijzettingen.

Brussel, 10 MEI 2019

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS